

№ 13 (462)
Красавік 2013 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- ☞ **Трансфармацыя:**
мультиплікацыйнае
жыццё Несцеркі – стар. 2
- ☞ **Ініцыятыва:** нашая
гаспадыня – супраць міс – стар. 3
- ☞ **Уганараванне:** новыя лаўрэаты
прэміі І. Ушакова – стар. 4

У нядзелю праваслаўныя святкуюць
Дабравешчанне

Казалі, пащасціць таму,
хто убачыць першага бусла, які ляціць

Фота: Алякс. СІЧАНЬКІ

На тым тыдні...

- ✓ **26 сакавіка** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася **першая вечарына ў рамках Міжнароднага літаратурнага праекта «Зямля – аснова ўсёй Айчыне»**, прысвечанага 90-годдзю напісання і выхаду ў свет асобным выданнем самага вядомага твора беларускай літаратуры XX стагоддзя паэмы – «Новая зямля» Якуба Коласа.
На працягу 2013 года ў Доме Коласа можна будзе даведацца пра сусветнавадомыя эпохі краінаў Еўропы і Азіі, пра лёсавызначальныя творы еўрапейскіх культураў, якія па волі гісторыі сталі пазнавальнымі літаратурнымі сімваламі сваіх нацыяў. Такі ж вызначальны сэнс мае і раман-паэма яўрэйскага грамадскага дзеяча, вядомага журналіста і літаратара Тэадора Герцля «Старая новая зямля» («Atheuland»), у якім аўтар на пачатку XX стагоддзя апісаў адраджэнне яўрэйскай дзяржавы. Творы Т. Герцля, як творы Якуба Коласа, паспрыялі станаўленню нацыянальнай самаідэнтыфікацыі яўрэйскага і беларускага народаў на сусветнай палітычнай арэне.
На імпрэзе выступілі народны мастак Беларусі Васіль Шаранговіч, паэт, лаўрэат літаратурных прэміяў, аўтар кнігі «Старая зямля» Мікола Маляўка, даследчык беларускай філалогіі Таццяна Старасценка і інш.
- ✓ **28 сакавіка** ў мінскім Палацы мастацтва адбылося **адкрыццё персанальнай выстаўкі Мікалая Дубровы**, які нарадзіўся ў в. Бярозаўка на Мазыршчыне, жыве ў Мазыры. Творам аўтара ўласцівыя якасці беларускай школы пейзажу, а чужоўныя каларыстычныя рашэнні і прафесійнае валоданне кампазіцыяй дазваляюць мастаку ствараць дакладныя «портрэты» роднай зямлі.
Выстаўку можна наведаць да 16 красавіка.
- ✓ **30 сакавіка** ў Іркуцку (Расія) сябры маладзёжнага клуба «Крывічы» і Іркуцкае таварыства беларускай культуры правялі традыцыйнае **«Гуканне вясны»**. Беларусы Забайкалля ладзілі імпрэзу ў вёсцы Тургенеўка, заснаванай у 1909 г. выхадцамі з нашай краіны, дзе і сёння шануюць беларускія традыцыі.

Старонкі гісторыі Гомельскай абласной бібліятэкі

Сёлета Гомельскай абласной бібліятэцы імя У.І. Леніна спайняецца 85 гадоў. Гэта буйны рэгіянальны інфармацыйны і даследчы цэнтр у галіне бібліятэчназнаўства, бібліяграфіі і кнігазнаўства, адзін з вядучых сацыякультурных цэнтраў вобласці, пад дахам якога аб'яднаны музей, выставачная зала і народны тэатр. У бібліятэцы працуе высокакваліфікаваны зладжаны калектыв пад кіраўніцтвам дырэктара Валянціны Дубровай.

А пачыналася ўсё ў далёкім 1928 годзе, калі паводле рашэння прэзідыўма Гомельскага акрвыканкама 24 сакавіка быў падпісаны загад № 49 аб адкрыцці ў горадзе аддзялення Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі. Меркавалася, што тут будзе «сканцэнтравана ўся навуковая літаратура, якая захоўваецца ў бібліятэках, архіўбюро, а таксама ва ўстановах і арганізацыях».

Газета «Палеская праўда» ад 31 сакавіка 1928 года ў рубрыцы «Хронікі» паведамляла: «...У Гомелі адкрываецца аддзяленне Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі...». У 1934 годзе бібліятэка пачала сваю дзейнасць з кніжных фондаў у 10 000 экзэмпляраў, падпарадкаўвалася Народнаму камісарыяту асветы БССР. Яе штат складалася з двух чалавек: дырэктара і бухгалтара.

У ліпені 1934 года Савет Народных Камісараў Беларускай ССР прыняў пастанову «Аб бібліятэчнай справе ў БССР», дзе размова ішла аб павелічэнні кніжных фондаў Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі і яе аддзяленняў у Віцебску, Магілёве, Гомелі. Гэ-

тая пастанова аказала значны ўплыў на развіццё многіх бібліятэк, у тым ліку і на развіццё гомельскай.

Згодна з гэтай пастановай Наркамасветы БССР прыняў загад № 563 аб перадачы кніжнай калекцыі князёў Паскевічаў з Гомельскага музея ў Гомельскае аддзяленне Дзяржаўнай бібліятэкі БССР. У калекцыі былі каштоўныя дарэвалюцыйныя выданні па мастацтве, гісторыі, мастацкай літаратуры. Асабліва цікавымі былі збор твораў М.В. Гоголя ў 3-х тамах (1842) і паэма «Мёртвыя душы» (1855), вершы М.А. Някрасава (1854), творы І.А. Крылова (1831) і інш. Многія кнігі з гэтай калекцыі маюць вялікую каштоўнасць, бо ўтрымліваюць аўтографы пісьменнікаў з дароўнымі надпісамі, адрасаванымі Івану Фёдаравічу і Фёдору Іванавічу Паскевічам, а таксама Ірыне Іванаўне Паскевіч, народжанай Варанцовай-Дашкавай. Дырэктарам бібліятэкі тады быў Леў Эберлін.

Статыстыка сведчыць аб тым, што развіццё бібліятэкі аказвалася належна ўвага. Паступова паяшчалася яе фінансаванне становішча. Калі ў

1937 годзе на яе ўтрыманне было выдзелена 7 780 рублёў з гадавым фондам зароботнай платы 6 280 рублёў, то ў 1938 годзе на яе ўтрыманне ўжо было выдзелена 33 690 рублёў, фонд зароботнай платы тады склаў 7 032 рублі.

У 1939 годзе адбылася паўдзея, якая значна паўплывала на далейшы лёс бібліятэкі, – стварэнне Гомельскай вобласці. У сувязі з гэтым 19 жніўня 1939 года СНК БССР прыняў пастанову № 765 «Аб рабоце Дзяржаўнай бібліятэкі БССР імя У.І. Леніна». Пункт 6 гэтай пастановы ўтрымліваў рашэнне аб рэарганізацыі ў самастойныя бібліятэкі філіялаў у Гомелі і Віцебску. Гэта кардынальна змяніла статус нашай бібліятэкі. Аддзяленне было пераўтворана ў Гомельскую абласную бібліятэку імя У.І. Леніна. З гэтага моманту функцыі бібліятэкі значна пашырыліся. Яна стала буйным метадычным цэнтрам для ўсіх бібліятэк вобласці і асноўным яе кнігасховішчам, фонд склаў 30 000 экзэмпляраў. Павялічыўся і яе штат: колькасць супрацоўнікаў вырасла да 11-і чалавек. Узначальваў бібліятэку па-ранейшаму Леў Эберлін. Аднак асобнага памяшкання бібліятэка так і не займела і заставалася ў будынку Палаца піянераў у парку культуры і адпачынку імя А.В. Луначарскага.

(Заканчэнне на стар. 4)

Пра мінулае
Сёння
Дзеля будучыні

падпісныя індэкс:
індывідуальны - 63320, вядамасны - 633202

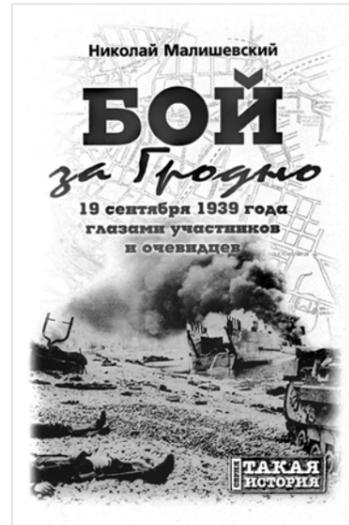
1939-ы, баі за Гродна, погляд з двух бакоў

Гісторыя Беларусі ўсё яшчэ поўніцца «белымі плямамі» і невядомымі фактамі. Падзеі 1939 года – з гэтага шэрагу. І менавіта пра тыя падзеі распавядае новая кніга даследчыка Мікалая Малишэўскага «Бой за Гродно 19 сентября 1939 года глазами участников и очевидцев», што з'явілася ў серыі «Такая істория».

Першая частка – «Напярэдадні» – знаёміць з сітуацыяй, што склалася напярэдадні ўступлення Чырвонай Арміі на тэрыторыю Заходняй Бела-

русі, распавядае пра настроі месцічаў – беларусаў, палякаў і яўрэяў. Другая частка – «Бой за горад» – складаецца з расповедаў «Дзень 20 верасня», «Ноч з 20 на 21 верасня» і «Дзень 21 верасня». У іх у храналагічнай паслядоўнасці распавядаецца пра наступ Чырвонай Арміі, спробы войска Рэчы Паспалітай даць адпор, рэакцыю мясцовага насельніцтва. Змест грунтуецца на архіўных дакументах, газетных публікацыях, цытуюцца вытрымкі з кніг удзельнікаў і сведкаў тых падзеяў з савецкага і польскага ды беларускага бакоў (ся-

род іх – беларускі пісьменнік Піліп Пестрак, аўтар рамана «Сустрэнемся на барыкадах»). Каштоўнасць выдання ў тым, што падаецца паралельнае бачанне адной і той жа падзеі з гледзішча польскіх і савецкіх асобаў. Толькі прачытаеш пра гераічнае наступленне ў прыгарадзе, як апавядаюць, што польскія жаўнеры не аддавалі прыгарада да апошняга, толькі даведаўся пра трагічны лёс хлопчыка, расціснутага савецкім танкам – ужо расповед пра падаўленне супраціву з боку «адурманеных польскаю прапагандаю»... Як кажуць,

высновы чытач зробіць сам. Безумоўна адно – аўтар не дыктуе чытачу стаўлення да гістарычных фактаў, не прымушае трактаваць іх так ці інакш,

ён – падае факты. Прычым, многія польскія крыніцы перакладзены на рускую мову ўпершыню. Выданне багата ілюстраванае – карты, копіі газетных публікацыяў, фота 1939 года, выявы тагачасных вуліцаў Гродна, плакаты, улёткі, здымкі вайсковых дзеянняў. Вядома, падаюцца як польскія, так і савецкія матэрыялы.

Ёсць у кнізе і «Дадаткі», дзе змешчаныя дакументы і песня перыяду верасня 1939 года. «Указальнік імёнаў» падзяляецца на дзве часткі, у якіх апроч асобаў, згаданых у кнізе, падаюцца кароткія звесткі з іх біяграфіяў ды фотаздымкі.

Хаця кніга выйшла невялікім накладам, яе магчыма знайсці на кніжных выстаўках-продажах, а таксама ў інтэрнэт-крамах (прыкладам, заўважана на kniger.by).

Уладзімір ПУЧЫНСКІ

Пастановачнае жыццё «Несцеркі»

з нагоды выхаду першага паўнаметражнага беларускага мультфільма

Сцэнічнае жыццё Несцеркі – папулярнага героя беларускіх народных казак – пачалося з лёгкай рукі драматурга Віталія Вольскага, п'еса якога была апублікаваная ў 1940 г. Першую пастаноўку ажыццявіў Беларускі драматычны тэатр-2 у Віцебску (пастаноўшчык Навум Лойтэр, сцэнаграфія Ліпы Кроля). Прэм'ера «Несцеркі» адбылася 18 мая 1941 г. на гастролях тэатра ў Петрававодску. Пад час вайны «Несцерку» гралі ў Уральску, дзе тэатр працаваў у эвакуацыі. У 1946 г. спектакль быў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй АЗССР, а кампазітар Ісак Любан за музыку да яго – Сталінскай прэміяй другой ступені. У пастаноўцы Н. Лойтэра «Несцерка» ішоў да 1986 г. Пакуль не з'явілася новая пастаноўка, з больш сучасным тэкстам і касцюмамі, на якіх ужо не было вышыўкі. З цягам часу артысты «зайгралі» свае ролі, састарэлі дэкарацыі і касцюмы... «Несцерка» пакінуў віцебскую сцэну.

У 2001 г. мастацкі кіраўнік тэатра Віталь Баркоўскі вырашыў аднавіць спектакль, наблізіўшы яго менавіта да першапачатковай сцэнаграфіі, выкарыстаўшы эскізы Л. Кроля. Падрыхтоўка ішла доўгіх пяць гадоў, і ў 2006 г. адбылася апошняя рэканструкцыя спектакля ў адпаведнасці з эскізамі Л. Кроля (галоўны мастак Пётр Анашчанка, кампазітар Аляксандр Крыштафовіч). Змянілі ўсіх выканаўцаў, застаўся толькі ў якасці ганаровага Несцеркі народны артыст СССР Фёдар Шмакаў. Прэм'еру пастаноўкі ў абсалютна адноўленым варыянце прымеркавалі да 80-гадовага юбілею Коласаўскага тэатра (былога БДТ-2). А ў 2007 г. «Несцерка» атрымаў сваю чарговую ўзнагароду. На гэты раз галоўны мастак П. Анашчанка стаў пераможцам сёмага рэспубліканскага конкурсу мастакоў-сцэнографіаў імя І. Ушакова.

Да 70-гадовага юбілею спектакля «Несцерка», які адзначаўся ў 2011 г., «коласаўцы» сыгралі яго 600 разоў! «Несцеркам» тут пачынаюць кожны тэатральны сезон, ён – візітоўка тэатра, як для Купалаўскага тэатра – «Паўлінка».

Акрамя коласаўскай сцэны спектакль ішоў у ТЮГу і іншых беларускіх тэатрах.

А. Кашпероў і Д. Юшынскі

З 1980 г. «Несцерка» з'явіўся і мае нязменны поспех на сцэне тэатра музычнай камедыі ў аднайменнай аперэце (музыка Рыгора Суруса). Характары герояў п'есы раскрыты ў яркай музычнай форме. Лібрэтыст А. Вольскі і кампазітар не парушылі народнай асновы сюжэта, засталіся вернымі прыпынку сучаснага асэнсавання фальклору. Аперэта «Несцерка» атрымала шырокае прызнанне глядачоў і трывала ўвайшла ў музычна-тэатральнае жыццё краіны.

Гісторыя экранізацыі «Несцеркі» на «Беларусьфільме» пачынаецца з 1955 г., калі рэжысёр Аляксандр Зархі зняў паўнаметражны мастацкі фільм паводле сцэнара В. Вольскага. Атрымаўшы сапраўдны тагачасны «кіношны» мюзікл, дзе было шмат песень (музыка Дзмітрыя Лукаса і сло-

вы Аркадзя Куляшова), танцаў і інтэрмедыяў (у пастаноўцы В. Віслоцкай-Земгано). Над касцюмамі працавалі мастакі П. Масленнікаў, М. Бярковіч.

Чарговым кінематаграфічным уваабленнем папулярнага фальклорнага персанажа стаў анімацыйны «Несцерка», зняты ў 1980 годзе рэжысёрам Яўгенам Ларчанкам паводле сцэнара Алега Белавусава, і працягнуты ў 2000–2010-х гг. серыяй асобных частак. У 2003 г. выйшла першая з 8 серыяў, а летась завяршылася праца над апошняй. Потым усе серыі трансфармавалі, ператварыўшы іх у поўнаметражную анімацыйную карціну на 52 хвіліны «Прыгоды Несцеркі». З'явіўся першы ў краіне чыста беларускі мультсерыял, да працы над якім цягам дзесяцігоддзя спрычынілася амаль сотня чалавек.

«Несцерка» не з'яўляецца экранізацыяй згаданай у пачатку п'есы, сюжэт фільма складзены з народных казак і паданняў. Галоўных персанажаў стала тры. У Несцеркі з'явіліся сябры – сабака і кот. Мяняліся мастакі, галасы, ідэі, але Несцерка – збіральны нацыянальны вобраз – склаўся цэльным і змястоўным.

Сярод стваральнікаў фільма – аўтар сцэнара Дзмітрый Якутовіч, рэжысёр Ігар Воўчак, мастакі Ала Мацюзёўская, Ірына Тарасава, Стас Сперанскі, кампазітар Леанід Захлеўны, гукарэжысёр Сяргей Чупроў, музыкі ансамбля народнай музыкі «Бяседа». Над фільмам працавала вялікая каманда мастакоў-аніматараў – дзве трэці карціны намалюваны ўручную. Герояў агучвалі вядучыя майстры сцэны сталічных тэатраў: кінаакцёра – Аляксандр Кашпероў (Несцерка) і Дзмітрый Пусцільнік (сабака), купаляўскага – Віктар Манеў (кот) і Генадзь Аўсяннікаў (апавядальнік). Галасы іншых персанажаў належаць Аляксандру Ткачонку (рускі тэатр),

Уладзіміру Мішчанчуку, Тамары Мужэнка, Святлане Сухавей (тэатр-студыя кінаакцёра) і інш.

Прэм'ера фільма «Прыгоды Несцеркі» адбылася 25 сакавіка ў сталічным Доме кіно і была прымеркаваная да пачатку вясновых школьных вакацыяў. Прэзентацыя пачалася з выступу ансамбля народнай музыкі «Бяседа» Белтэлерадыёкампаніі. Музыкі адразу стварылі ў глядачоў адпаведны настрой майстэрскім выкананнем народных песень. Потым на сцэну выйшаў кіраўнік вялікага творчага калектыву стваральнікаў «Прыгодаў Несцеркі» Ігар Воўчак. Ён прызнаўся, што прэм'ера для яго – «День благодарэння». Як бліскучы майстар рэжысуры, ён умомант зымправізаваў на сцэне з дзецьмі з залы сапраўдны мініспектакль, які вельмі пазабавіў і саміх выканаўцаў, і шматлікіх глядачоў. І. Воўчак зазначыў, што ў анімацыйным фільме выява – гэта цела, а гук – душа. А потым падзяліўся некаторымі асаблівасцямі вытворчага працэсу: спачатку вядзецца запіс гуку, а потым пад яго робіцца відэамаантаж.

Пасля прадстаўлення ўдзельнікаў праекта рускамоўны І. Воўчак, для якога матчына мова руская, перашоў на беларускую і сказаў:

– Я з вялікаю павагаю стаўлюся да беларускай мовы, да нашай спадчыны, нашага падмурку. І тая зямля, якая стаіць на ім, заслугоўвае, каб кожны з нас ведаў гэтую вельмі выразную, вельмі прыгожую беларускую мову. Таму фільм беларускамоўны.

Ён прывёў вельмі просты і ў той жа час вельмі наглядны прыклад: «Зрэжце крону дрэва – вырасце новая, зрэжце карані – дрэва загіне». І заклікаў прысутных з пашанаю ставіцца да сваіх каранёў.

Для прасоўвання нацыянальнага кінапрадукту за межы краіны зробленая рускамоўная версія з англійскімі субтытрамі. Яе запланавана выставіць у Маскве і на расійскіх кінакірмах. Акрамя таго, «Несцерку» павязуць на знакаміты кінафестываль у Каны, дзе пакажуць у рамках працы беларускага павільёна. Застаецца пажадаць анімацыйнаму «Несцерку» доўгага жыцця, значных узнагародаў і – стаць сапраўднай міжнароднай візітоўкай краіны.

Наш кар., фота Наталі КУПРЭВІЧ

Удзельнікі здымачнай групы пад час прэзентацыі фільма

У лістападзе 2012 г. на Сходзе Рады грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры» старшыня камісіі «Вяртанне» БФК сп. Адам Мальдзіс выказаў прапанову аб правядзенні конкурсу «Гаспадыня-беларусачка». Што гэта за конкурс – чытайце ў яго артыкуле, змешчаным у газетах «Голас Радзімы» і «КГ».

На ягоную думку, арганізатарамі конкурсу маглі б стаць ГА «Беларускі фонд культуры», МГА «ЗБС «Бацькаўшчына», ГА «Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі», ГА «Саюз беларускіх жанчын» ды іншыя грамадскія арганізацыі.

Я не выключаю магчымасці далучэння да прапановы А. Мальдзіса і дзяржаўных структураў (міністраў адукацыі, культуры), і бізнесава-рыстваў (напрыклад, Беларускага саюза прадпры-мальнікаў) і інш.

Уладзімір ГІЛЕП

сэнсоўнасць наймення і пераназваў яе: «Беларусачка». Пад такою назвай яна і трапіла, дзякуючы паэту Сяргею Панізніку, у Беларусь.

Назваць конкурс «Беларусачка»? Занадта абстрактна... Дадаць замежнае слаўцо «міс», якое ў прастамоўі ўжо стала «міскай», таксама не выпадае, як і крышку класавыя «пані» ці «спажа». Тут патрэбна нешта адэкватнае рускаму «сударыня». А можа – нашае свойскае «гаспадыня»? Для дзяўчатаў можна і «гаспадынька». Іне варта, падаецца мне, ла-

туры выказваю на сходзе прапанову: увесці такое найменне. У ходзе дыскусіі многія падтрымалі меркаванне, што ў адрозненне ад іншых конкурсаў прысуджаць яго варта не толькі «за прыгажосць», але найперш за карысць, якую прэтэндэнтка прыносіць грамадству, народу. Вядома, носьбітка наймення павінная быць знешне прыва-най, але куды важней пры-

хаце, як яна размаўляе, выхоўвае дзяцей, гатуе стравы. А можа ў дадатак музіцыруе, тчэ, вышывае – так са-ма балы «за». І галаса-ванне павінна быць адкрытае. А для зацвярджэння вынікаў, можа, дастаткова публікацыі са здымкам, напрыклад, у газеце «Голас Радзімы» ці іншым выданні. Безумоўна, могуць быць і іншыя, больш урачыстыя зацвярджэнні: скажам, на фестывалях культуры народаў свету ці на з'ездах беларусаў свету. Ды «ўзровень зацвярджэння» ў гэтай справе – не галоўнае, хоць з часам могуць з'явіцца і вышэйшыя ступені прызнання – скажам, званне ці тытул «Ганаровая гаспадыня-беларусачка».

Цяпер ужо распрацаваныя парады, як здзіць вылучэнне кандыдатак на званне, на што звяртаць увагу, выбіраючы гаспадыняў-беларусачак. Думаю, у хуткім часе тыя рэкамендацыі атрымаюць і суполкі нашых суайчыннікаў за мяжой, у грамадскіх арганізацыях Беларусі. Выбранае аўтарытэтнае журы: яго склад стане вядомым у бліжэйшы час. Але хто мае права найменне прысуджаць? Скажам, збруцца аднойчы бабулі на прызбе ды вырашаць: бабка Маруся ну яўна «Гаспадыня-беларусачка»! На гэта прысутныя на сходзе ў Беларускім фондзе культуры дружна пярэчылі: бабулек на той збор ніхто не выбіраў. І якую арганізацыю прадстаўляюць яны? А калі б гэта быў усеагульны вясковы сход...

Цяпер да ініцыятывы, падтрыманай Беларускім фондам культуры, Інстытутам культуры Беларусі, вырашыла далучыцца і Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, у памяшканні якога праходзіў сход БФК. Пра ідэю ўзяліся расказаць слухачам журналісты рэдакцыі Беларускага радыё на замежных мовах, а паэт Сяргей Панізнік, старшыня Таварыства дружбы Беларусь-Латвія, абяцаў напісаць словы гімна «Гаспадыня-беларусачка». І тэкст ужо гатовы! Прыпеў такі: «Я – вяселуха гаспадыня! / Я гордай еднасці цвярдзіня, / Пяшчотнай вернасці вяршыня: / Са мною шчасце не згубіць, / Любіць і жыць, жыць і любіць». Спадзяюся, знойдзеца кампазітар, якому тэкст ляжа на душу.

Адам МАЛЬДЗІС

«Гаспадыня-беларусачка»: званне, тытул, прызнанне

Гаспадыня, гаспадыня... Якія б крытэрыі вызначэння «самых-самых» вартых увагі дзяўчатаў і жанчынаў ні навязвала масавая культура, а ў сядомасці беларусаў ідэал часта акрэсліваецца адным словам – гаспадыня. З якога, дарэчы, і спрадвечны паважлівы зварот «спадарыня» бярэ пачатак. Адтуль і слова спадар. А спадарства – гэта добрыя гаспадары і гаспадыні, што сабраліся разам. Цяпер у Беларусі і за межамі могуць з'явіцца тыя, хто носіць ганаровы тытул «Гаспадыня-беларусачка». Пачалося з таго, што Гражына Якубоўская, рэжысёр народных, пераважна дзіцячых і юнацкіх відовішчаў, даслала ў Мінкультуры Беларусі ліст з прапановай, на першы погляд, банальнай: праводзіць конкурсы прыгажосці. «Але – хвілінку, – прадаўжае аўтарка. – Конкурсы сапраўднай беларускай прыгажосці, якія будуць нашую культуру падтрымліваць, каб маглі мы яшчэ больш ёй ганарыцца». Ідэю Гражына называе «смелай, але абдуманай» і просіць паставіцца да яе «з належа-ным разуменнем, сур'езнасцю і дапамагчы ажыццявіць праект».

Аўтарка ліста спрабавала ўжо нешта рабіць «на адной з мінскіх пляцовак дзіцячага мастацкага цэнтра творчасці з удзелам розных калектываў». Але ідэі патрэбна грамадская падтрымка, праект, лічыць яна, варта зрабіць міжнародным, скіраваным на аб'яднанне суайчыннікаў з розных краінаў. Усе іншыя ўмовы саборніцтва Гражына Якубоўская прапаноўвае распрацаваць супольна па ходзе справы.

З міністэрства ліст Гражыны трапіў у Інстытут культуры Беларусі, дзе я цяпер працую. І неўзабаве лёг на мой рабочы стол: для напісання адказу. Што ж,

Фота Наталі Кутюры

задума мне імпануе: сапраўды, на многіх конкурсах выбіраецца маса міс ды місіс у розных, нават касмічных вымярэннях. Але пры тым пад увагу бярэцца пераважна вонкавая прыгажосць: аблічча, талія... І часта «па-за кадрам» застаецца асоба, індывідуальнасць канкурсантак

на вонкавая прыгажосць: аблічча, талія... І часта «па-за кадрам» застаецца асоба, індывідуальнасць канкурсантак. А якой, паспрабаваў згадаць, бачаць беларуску мастакі, тонкія знаўцы сапраўднай прыгажосці? У памяці ўсплыла карціна «Беларусачка» Пётры Мірановіча (1902–1990). Яна калісьці ўпрыгожвала музей «Беларусы ў свеце» Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтру імя Францыска Скарыны, цяпер – у Нацыянальным гістарычным музеі, хутка будзе перададзена, разам з іншымі творами, у наш інстытут для экспанавання. Аўтар карціны нарадзіўся ў Латвіі, першапачаткова, у 1938-м, назваў яе «Латгалачка». Але пазней зразумеў двух-

дзіць публічныя саборніцтвы, конкурсы, бо адным яны прыносяць радасць перамогі, а іншым – горыч паражэння. Можна, лепш прысуджаць найменне з улікам вынікаў працы ў суполках, калектывах, дзе добра ведаюць прэтэндэнтка?

Напісаў за-снаваны на такім роздуме адказ у міністэрства і прызадумайся: якая з грамадскіх арганізацыяў можа выступіць ініцыятарам прысуджэння новага звання ці тытула? А тады якраз праходзіў справаздачна-перавыбарны сход Беларускага фонду культуры. Са згоды яго кіраўніка Уладзіміра Гілепа і ад яго імя запрашаю на сход Гражыну Якубоўскую, у прысутнасці кіраўнікоў Мінкуль-

гажосць духоўная. Добра, калі ў кандыдаткі прыгожы голас ці яна зграбна танцуе, ды не менш важна, якая з яе працаўніца, гаспадыня ў

Карціна П. Мірановіча «Беларусачка»

Уганараванне

Сёлетнія пераможцы прэміі імя Ушакова

У Міжнародны дзень тэатра 27 сакавіка ў Дзяржаўным музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры былі абвешчаныя вынікі конкурсу мастакоў-сцэнографу на саісканне прэміі імя заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь І.М. Ушакова, а таксама намінацыі сярод прадстаўнікоў СМІ на атрыманне Дыплама ЮНЕСКА «За вялікі ўклад у пашырэнне ведаў пра тэатр».

Цырымонію ўзнагароджання пачаў старшыня Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА Уладзімір Шчасны. Ён павіншаваў прысутных са святам і зачытаў традыцыйнае пасланне, прымеркаванае да гэтага дня, аднаго з тэатральных дзеячаў свету, асобу якога вызначае Міжнародны інстытут тэатра, што дзейнічае пад эгідай ЮНЕСКА. Сёлета гэтая пачэсная місія выпала італьянскаму драматургу, рэжысёру, тэатрацэнтрысту, жывапісцу, лаўрэату Нобелеўскай прэміі па літаратуры (1997), ганароваму доктару рымскага ўніверсітэта «Ля Сапіенца» Дарыё Фо. У звароце ён зрабіў кароткі экскурс у гісторыю адносінаў улады, царквы і грамадскасці да тэатра – «апоры блюзнерства і ганарыстасці» і звярнуў увагу на складанасці з-за крызісу, з якімі сёння сутыкаюцца акцёры і тэатральныя трупы ў пошуках сцэны, тэатра, аўдыторыі.

Каментуючы зварот, У. Шчасны адзначыў, што ў Беларусі сітуацыя процілегла. Каб трапіць на спектакль, нашаму глядачу складана набыць квіток з-за вялікага попыту. Сцэнічныя пляцоўкі будуюцца, будынкі тэатраў рэстаўруюцца ды рэканструюцца. А самае галоўнае – звяртаецца ўвага на акцёраў і драматургію. І пацверджаннем таму шырокая інфармацыя пра тэатральную дзейнасць у СМІ.

Традыцыйна менавіта Нацыянальная камісія па справах ЮНЕСКА ўручае дыпломы найбольш актыўным прадстаўнікам СМІ за публікацыі, прысвечаныя тэатру Беларусі. Сёлета ўзнагароду атрымалі карэспандэнт радыё «Беларусь 1» Алена Борматава і тэатразнаўца, кандыдат мастацтвазнаўства Уладзімір Мальцаў.

У мінулым годзе заяўкі на ўдзел у конкурсе імя І.М. Ушакова падалі тры тэатры: Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы («Людзі на балоце» І. Мележа, мастак Ігар Анісенка), Магілёўскі абласны драматычны тэатр («Камедыя» У. Рудава, мастак Ігар Меранкоў), Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якіба Коласа («Песні ваўка» В. Паніна, мастак Вольга Грыцаева).

Дыпламам пераможцы і грашовай прэміяй журы конкурсу, якое ўзначальвае старшыня Беларускага фонду культуры Уладзімір Гілеп, узнагародзіла мастака І. Анісенку. Акрамя таго, за ўдзел у конкурсе Граматамі БФК ўзнагароджаныя В. Грыцаева і А. Меранкоў.

Варта адзначыць, што Анісенка і Грыцаева не толькі сталі ўдзельніцамі конкурсу сцэнаграфіі, але і атрымлівалі раней узнагароды: Вольга – за спектакль Мінскага абласнога драматычнага тэатра ў Маладзечне «Пачатак» Б. Васільева (2005), а Ігар – за афармленне спектакля «Хам» паводле Э. Ажэшкі ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы (2010).

Старшыня БФК У. Гілеп паведаміў пра рашэнне падняць узровень конкурсу, зрабіць яго больш маштабным і гучным. Менавіта ў святочны дзень на пасяджэнні Канфедэрацыі творчых саюзаў з удзелам міністра культуры Барыса Святлова вырашана, што наступныя конкурсы будуць праходзіць пад эгідай Канфедэрацыі і Мінікультуры. Палажэнне пра конкурс будзе перапрацаванае і ўзгодненае.

Цікавай навіною падзяліўся і У. Шчасны. Пляцоўка сядзібнага тэатра ў 2014 г. з'явіцца ў Залесці (маёнтак М.К. Агінскага). Там «знойдзе прапіску» спектакль пра славутага кампазітара ў пастаноўцы Мінскага абласнога драмтэатра. Дарэчы, сцэнаграфія да яго зроблена В. Грыцаевай.

Цікавай навіною падзяліўся і У. Шчасны. Пляцоўка сядзібнага тэатра ў 2014 г. з'явіцца ў Залесці (маёнтак М.К. Агінскага). Там «знойдзе прапіску» спектакль пра славутага кампазітара ў пастаноўцы Мінскага абласнога драмтэатра. Дарэчы, сцэнаграфія да яго зроблена В. Грыцаевай.

Дыплом атрымала А. Борматава

К. П., фота Наталі КУПРЭВІЧ

Узнагароду атрымлівае В. Грыцаева

Старонкі гісторыі Гомельскай абласной бібліятэкі

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

На жаль, праца бібліятэкі была перапынена вайной. У жніўні 1941 года самая каштоўная частка кніжнага фонду бібліятэкі – фонд Паскевічаў – была эвакуаваная ў Пензенскую вобласць і вярнулася на гомельскую зямлю толькі пасля вызвалення яе ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Сваю пасляваенную дзейнасць Гомельская абласная бібліятэка аднавіла ў сакавіку 1944 года з фондам у 500 экзэмпляраў, 155-ю чытачамі

назваў кніжнай прадукцыі, якая выдавалася. Гэта становіцца адбілася на камплектаванні кніжнага фонду бібліятэкі.

Адначасова былі рээвакуаваныя кнігі, вывезеныя ў пачатку вайны. Газета «Гомельская праўда» ад 17 лістапада 1945 года пісала: «Гэтымі днямі ў абласную бібліятэку прыбылі з горада Пензы каля 7 тысячаў кніг замежнай літаратуры, якія былі эвакуаваныя ў жніўні 1941 года. Тут маецца мастацкая літаратура

най плошчаю 158 м², дзе знаходзілася дзіцячае аддзяленне і чытальная зала, было недастаткова. Не хапала бібліятэчнага абсталявання і месца для размяшчэння фондаў чытальнай залы і абанемента. У чытальнай зале былі 12 нефарбаваных сталюў і 15 табуэртак. Большая частка стэлажоў была зробленая з груба збітых дошак.

У 1946 годзе фонд склаўся 45 000 экзэмпляраў кніг, 9 000 брашураў, 3 900 часопісаў. У гэтым жа годзе бібліятэка набыла 10 480 кніг, наладзіла паслугі міжбібліятэчнага абанемента. За год па МБА было атрымана 84 адзінкі, выдана ў іншыя бібліятэкі 12 адзінак.

У 1947 годзе тэндэнцыя павялічэння кніжнага фонду захавалася. Бібліятэка набыла звыш 32 000 кніг, брашураў і часопісаў. Супрацоўнікамі бібліятэкі была праведзена праца па арганізацыі фонду: выдзеленыя раздзелы – агульны, літаратура народаў СССР, літаратура для сляпых, перыядычныя выданні, замежная літаратура, рэдкіх кніг (фонд Паскевічаў), брашуры фонд.

Цікава, што ў той час бібліяграфічнай апрацоўкай выданняў займаўся ўвесь калектыў у нерабочы час. Яго сіламі былі закаталягізаваныя 6 000 экзэмпляраў кніг, запоўненыя 12 000 картак. У першую чаргу апрацоўваліся найбольш актуальная літаратура, якая потым перадавалася ў чытальную залу. Ремонт кніг праводзіўся не толькі ў пераплётнай майстэрні, але і сіламі ўсяго калектыву. Быў наладжаны індывідуальны і сумарны ўлік, а таксама ўлік кошту ўсёй літаратуры. Значна павялічылася колькасць чытачоў. У 1947 годзе бібліятэку наведалі 4 450 чалавек. Акрамя гэтага, 1 150 чытачоў абслугоўваліся бібліятэкамі-перасоўкамі на 18-і прадпрыемствах. У летні перыяд у парку працавала летняя чытальня. Яна была адкрытая да кастрычніка і карысталася вялікай папулярнасцю.

Станоўчы ўплыў на працу бібліятэкі аказала пашырэнне плошчы памяшкання. У сваё карыстанне яна атрымала ніжні паверх палаца, дзе размясціліся чытальная зала, аддзел апрацоўкі і абанемента. Усё адрамантавалі, набылі частку бібліятэчнага абсталявання.

Так выглядае ранейшая гісторыя бібліятэкі на падставе выяўленых архіўных дакументаў. На вялікі жаль, зусім не следдаванай застаецца гісторыя развіцця бібліятэкі ў перыяд з 1928 па 1934 год. У абласным архіве не знойдзена ніводнага дакумента аб яе дзейнасці ў тыя гады.

Ніна СЕРЫКАВА,
галоўны спецыяліст аддзела
краязнаўства Гомельскай
абласной бібліятэкі
імя У.І. Леніна

Штотыднёвыя заняткі для бібліятэкараў горада ў абласной бібліятэцы, 1948 г.

і штатам у 5 чалавек: Н. Чумбурова – загадчыца абласной бібліятэкі, Е. Карасёва – загадчыца чытальнай залы, В. Скараходава – бібліятэкар, бухгалтар – В. Паплаўская і тэхнічны работнік – А. Шчарбакова. «Ведамасць на выплату заробатнай платы работнікам абласной бібліятэкі за 1-ю палову сакавіка 44-га года» пацвярджае, што першым пасляваенным дырэктарам бібліятэкі была Надзея Чумбурова, а не Сяргей Бабарыкін, як было прынята лічыць раней.

«Кніжны фонд змяшчаўся ў адным з класаў СШ № 10, таму што другога памяшкання ў разбураным горадзе знайсці было немагчыма. Кнігі стаялі на груба збітых драўляных стэлажах, адеўцінчала неабходнае бібліятэчнае абсталяванне, папера, каталожныя карткі, інвентарныя кнігі. А самае важнае – не хапала работнікаў са спецыяльнай адукацыяй».

У маі 1944 года, паводле пададзенай заявы, Н. Чумбурова была пераведзеная на пасаду загадчыцы чытальнай залы, а дырэктарам з 10 мая 1944 года быў прызначаны Сяргей Бабарыкін. Асноўная задача, якая стаяла перад калектывам, – гэта ў першую чаргу аднаўленне фонду бібліятэкі. Ужо ў маі-чэрвені 1944-га Дзяржфонд выдзеліў для Гомельскай абласной бібліятэкі 23 000 экзэмпляраў кніг. Акрамя гэтага, з Цэнтральнага калектара навуковых бібліятэк Масквы Гомельская абласная бібліятэка пачала атрымліваць абавязковыя платныя экзэмпляры усіх

на французскай, англійскай і нямецкай мовах: такія класічныя творы Віктара Гюга, як «93 год», «Адвержаныя», «Чалавек, які смеецца»; творы Эміля Золя, Анарэ дэ Бальзака «Чалавечая камедыя», «Яўгенія Грандэ», «Бляск і жабрэцтва куртызанак» і шмат іншых. Акрамя гэтага, бібліятэка нядаўна атрымала паўтары тысячы рускіх кніг, сярод якіх ёсць мастацкая, навукова-тэхнічная літаратура».

Паступова рос штат бібліятэкі. Да канца 1944 года ён папоўніўся новымі супрацоўнікамі, якія мелі вопыт працы ў бібліятэках розных сістэмаў і ведамстваў: Алена Баброўская, Бася Рохліна, Хая Найман, Л. Бадрэнка, В. Скараходава, Х. Гейлікман, І. Дружкевіч. Узначальваў бібліятэку працягваў С. Бабарыкін.

Паляпшалася і матэрыяльная база бібліятэкі: на пачатку 1945 года яна атрымала новае памяшканне ў тым жа будынку, дзе размяшчалася да вайны, – Палацы піянераў у парку культуры і адпачынку імя А.В. Луначарскага. «Гомельская праўда» паведаміла: «Бібліятэка мае вялікую чытальную залу. Там ёсць дастаткова колькасць кніг, газет, часопісаў і брашур. Часта ў чытальнай зале праводзяцца лекцыі на розныя тэмы. Зараз пры бібліятэцы адкрылася выстаўка, прысвечаная дзейнасці Чэхава. Бібліятэка мае 16 бібліятэчак-перасовак, якія знаходзяцца ў большасці прадпрыемстваў горада і ў раённых цэнтрах вобласці».

Аднак сямі пакояў агуль-

Заслужаны аматарскі калектыў Рэспублікі Беларусь магілёўскі харэаграфічны ансамбль «Рунь» – адзін з найбольш прыкметных прадстаўнікоў беларускай культуры ў сферы аматарскага мастацтва. Ён не толькі вядомы і любімы ў Беларусі, але атрымаў шырокае прызнанне далёка за яе межамі.

Сярод творчых калектываў гэтага профілю ансамбль «Рунь» выдзяляецца тым, што ў ім спалучаецца высокі прафесіяналізм і ідэя беражлівага і адказнага стаўлення да аўтэнтычнага народнага танца, і танца менавіта свайго рэгіёна. Перафразоўваючы вядомыя словы Р. Шырмы, сказаныя ім аб народнай песні, можна адзначыць, што калектыў на чале з таленавітым кіраўніком імкнецца вывесці бытавы народны танец на канцэртную эстраду з'явай высокага культурнага свету. Відцаць, таму сцэнічныя варыянты народных танцаў («Лявоніха», «Таўкачыкі», «Жабка», «Варатынская кадрыля» і інш.) у пастаноўцы В. Папова пакідаюць моцнае мастацкае ўражанне, арганічна аб'ядноўваючы лепшыя якасці сцэнічнага і побытавага танцаў, калі бліскучая танцавальная тэхніка, касцюмы і сцэнаграфія не толькі не зацімняюць, а раскрываюць і падкрэсліваюць глыбінныя якасці аўтэнтычнага танца. Таму заслужанымі з'яўляюцца і спецыяльныя прызы, якімі быў узнагароджаны ансамбль і яго кіраўнік за лепшыя і арыгінальныя апрацоўкі беларускіх народных

«Рунь» адзначае юбілей

танцаў, і прысуджаныя ім лаўрэацкія месцы на конкурсах балетмайстарскіх працаў у галіне народна-сцэнічнай харэаграфіі.

З'яўляючыся паслядоўным папулярызатарам беларускага народнага танца, калектыў «Рунь» не абмяжоўваецца рамкамі адной нацыянальнай традыцыі. У рэпертуары ансамбля шэраг танцаў народаў свету, кожны з якіх у арыгінальных пастаноўках мастацкага кіраўніка ператвараецца ў незабыў-

нае відовішча. Гэта харэаграфічная карцінка паводле матываў рускіх гульняў «Зімачка», калмыцкі народны танец «Чычырдык», балівійскія «Сараро» і «Куэка», калумбійскія «Кумбія» і інш.

Высокае выканальніцкае майстэрства ансамбля «Рунь» надало яму вядомасць за межамі Беларусі, вынікам чаго стаў удзел у міжнародных фестывалях фальклору, лаўрэатам ці дыпламантам многіх з якіх ён стаў. «Рунь» належыць да ліку

новых творчых задумаў і ідэяў, а бліскучая падрыхтоўка ўдзельнікаў дае ўсе падставы сцвярджаць, што яны знойдуць дастойнае ўвасабленне ў новых канцэртных праграмах. І няма сумнення, што высокае мастацтва заслужанага харэаграфічнага ансамбля «Рунь» Магілёўскага гарадскога цэнтра культуры будзе і надалей крапча сэрцы тысяч гледачоў, знаёміць іх з самабытнай танцавальнай культурай і харэаграфічнай спадчынай Магілёўскага Падняпроўя.

Добры шлях табе, залатая «Рунь»!

Тамара ВАРФАЛАМЕЕВА, кандыдат мастацтвазнаўства, старшы навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі
Мікола КОЗЕНКА, мастацкі кіраўнік Нацыянальнага фестывалю «Берагіня»

Дарогамі жыцця, дарогамі Дзвіны

На старонках «Краязнаўчай газеты» чытачы ўжо не раз знаёмліліся з допісамі Антона Бубалы з Верхнядзвінска, колішняй летапіснай Дрысы. Слышны краязнаўца, ён нястомна і паслядоўна даследуе гісторыю роднага краю. Але Антон Францавіч яшчэ і паэт, прычым не толькі ў глыбіні душы. У мінулым годзе ў выдавецтве А. Варахніна пабачыў свет яго зборнік вершаў «Бяроза над затокай».

Ужо самою назвай кнігі аўтар знарок ці незнарок акрэсліў галоўную тэму сваіх твораў – пра што ён пісаў Антон Францавіч, ён нязменна ўзгадвае край над Дзвіною. Аўтар улюбёны ў сваю зямлю, і гэтай любоўю прасякнуты ледзьве не кожны верш. Напэўна, пісаць з такой пяшчотай пра сваю Беларусь можна толькі на ўласным вопыце даведаўшыся, якім цяжкім бывае расставанне з ёю. Зборнік вершаў А. Бубалы стаўся яшчэ адным, своеасаблівым яго падарожжам па родных мясцінах – і паэтычным даведнікам па Верхнядзвінскім краі. Кожны верш – як сцэжка, утаптаная ці ўтравалая, якой паэт крочыць па сваёй зямлі, дзе нават назвы вёсак гучаць чароўна: Расіца, Каханавічы, Добры Плес...

Дык гэта ж кветкі, а не словы: Бяры, сплятай сабе вянок!

Тут я хацела б працітаваць іншага паэта, прыдзвінскага земляка Сяр-

гея Панізьніка, які зазначае: *«Акурат сёлета – 70 гадоў Асвейскай трагедыі. Калісьці ў саласілскіх дакументах я знаходзіў імя пяцімесячнага вязня – Антона. Перажытае ім і перажытае мной, ягоным аднагодкам, аўтарам кнігі пра Асвейскую трагедыю, вядома ж, несумяшчальныя з'явы. Але я так удзячны паэту Бубалу за ягоную мужную, высякародную творчую пазіцыю, за талент справядлівага творцы-сведкі. Ён умее і ўлагодзіць свайго чытача, і ўзнадзіць невымернай ласкай, і надзяліць гумарам, адхінуць ад роспачы. Услед за радкамі анатацыі да кнігі веру, што яна паслужыць людзям у арганізацыі літаратурных вечарынаў, дыспутаў, мітынгаў Памяці. Сам песеннік і перакладчык, я па-добраму заздросчу Антонавым песням і перакладам. Таму з сяброўскаю ўсмешкаю нарадзіліся такія радкі:*

Наш Антоша паліглот – і яму пашана: перакладай – велькі стод! Хай чытае ўвесь народ. Хай да поплава Дзвіны з Латвіі пльывуць чайны: нам ажывяць крозы Бубалы БЯРОЗЫ».

У вянок вершаў Антона Францавіча ўплеценае не толькі шчырае заміланне сваёй зямлёю. У кнізе побач з краявідамі родных мясцінаў – згадкі пра вайну, якая пакінула жорсткі рос-

чырк у жыцці тады яшчэ зусім малага хлопчыка. Тут у кожным вершы – не забыты за колькі дзясяткаў гадоў боль, і шкадаванне, і просьба да Бога – каб не паўтарылася тая трагедыя.

Давайце ж зараз на хвіліну ўстанем і памянем загінулых маўчаннем, а хто ўмее – ціхаю малітвай.

Калі Антон Францавіч піша пра родны край, ён піша і пра сябе. Здаецца, што за столькі гадоў, пражытых на дрысенскай зямлі, ён урос у яе і памяццю, і сэрцам, і ўсімі сваімі памкненнямі. З таленавітаццю вопытнага жыццязнаўцы аўтар пераплятае ў вершах сум і радасць, мінулае і будучыню. Часам у вершах чуецца прыгознае шкадаванне, а часам – гумар, і гэтыя пачуцці, як бывае ў жыцці, не заўсёды можна аддзяліць.

Дык хай юнак свае калені б'е Ды топча сцэжкі каля млоснай хаты. А я спакойны: ўсе Яны – мае! І тыл надзейны, бо даўно жанаты.

Разам з вершамі ў кнізе пададзеныя тэксты песень А. Бубалы, яго пера-

клады з польскай, рускай, латышскай моваў. У невялікім, на паўтары сотні старонак, зборніку змясцілася бадай што ўсё жыццё аўтара, якое А. Бубала, неаддзельны ад гісторыі сваёй зямлі, упісаў у яе летапіс.

Усё гэта змяшчаецца ў невялікай кніжцы з «сентыментальнай вокладкай і назвай», як напісаў у прадмове да зборніка сам аўтар. Зрэшты, паэт з сямю дзясяткамі гадоў за плячыма, напэўна, можа сабе дазволіць пэўную сентыментальнасць. А магчыма, за гэтым словам хаваецца звычайная жыццёвая мудрасць. Нездарма ж дарогі лёсу Антона Францавіча прывялі яго ўрэшце туды, дзе пачатак яго шляхоў, – туды, дзе расце бяроза над затокай.

Дзе ў барах высокіх Барвамі брусніцы, Дзе ў ярах глыбокіх Б'юць-бруаць крыніцы... Там маё збавенне Ў цяжкую гадзіну. Там маё сумленне. Там мая Радзіма.

Некалі, у 2002 годзе, С. Панізьнік рэдагаваў зборнік А. Бубалы «На зломе лета», у прадмове да яе далучыў верш «Равеснікі», прысвечаны паэту, краязнаўцу, пакутніку Асвейскай трагедыі. Заканчваўся твор так:

Твой Край – супрацівец аблозе ланцужнай. Трымай моц і змогу сваю празалас. Адчайная сіла – у вечнай, у мужнай Айчыны лірычнай з душой харалужнай... Хай гэта, равеснік, ратуе ўсіх нас.

Сёння, зазначае сябра-паэт, вырашыў апошні радок у адрас А. Бубалы паправіць так:

І ты ў ёй – асвейскі гранёны алмаз!

Ніна КАЗЛЕНЯ

Прэзентацыя кнігі «Пад крыламі Дракона: Сто паэтаў Кітая» ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі стала ў некаторай ступені і падсумаваннем беларуска-кітайскіх зносінаў.

Пра гэта гаварылі і Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Кітайскай Народнай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Чун Цзяньвэй, і перакладчык і ўкладальнік кнігі «Пад крыламі Дракона...» Мікола Мятліцкі, і дырэктар Рэспубліканскага інстытута кітаязнаўства імя Канфуцыя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта Аляксандр Гардзей, і дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матульскі, і акадэмік Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Уладзімір Гніламе-

Пачуць гучжэн, зайграць на цымбалах

даў. Развідце ўзаемаперакладаў на пачатку новага тысячагоддзя набывае новы размах. Сведчаць пра гэта публікацыі – як у Беларусі, так і ў Кітаі.

– Адаўшы некалькі гадоў жыцця сур'ёзнаму знаёмству з кітайскай паэзіяй, – зазначае Мікола Мятліцкі, – я зрабіў ня мала ўласных адкрыццяў. Мне стала зразумелай цікаўнасць да мастацкага слова народа Паднябеснай, праяўленая папярэднікамі, – Максімам Танкам, Рыгорам Барадуліным, Сяргеем Дзяр-

гаем, Янкам Сіпаковым, Уладзімірам Дубоўкам, Анэляй Тулуपाвай... Спадзяюся, што ў гэтай працы будзе працяг.

На святочнай імпрэзе адначасова гучала музыка беларускіх цымбалаў і кітайскага гучжэна, які вельмі падобны на іх.

«Пад крыламі Дракона...» – выданне, у працы над якім аб'яднання намаганні Рэспубліканскага інстытута кітаязнаўства імя Канфуцыя БДУ і Выдавецкага дома «Звязда». У планах супрацоўніцтва – новыя творчыя, літаратурна-мастацкія праекты.

**Кастусь
ЛАДУЦЬКА**

Развідце краязнаўчага руху ў 1865–1917 гг.

Да ліку вядомых краязнаўцаў-даследчыкаў гэтага перыяду належаў Мікалай Якаўлевіч Нікіфароўскі (1845–1910). Ён нарадзіўся ў сяле Вылена Веліжскага павета Віцебскай губерні ў беднай сям'і. Атрымаў прафесійную адукацыю ў Віцебскай духоўнай семінары, але працаваў настаўнікам ва ўстановах адукацыі. Захапіўся вывучэннем фальклору і этнаграфіі Віцебшчыны. Амаль 20 гадоў ён быў найбольш актыўным карэспандэнтам этнографічна-фалькларыста Шэйна, і доўгі час не наважываўся публікавацца самастойна. У 1890-я гг. пачаў друкаваць свае навуковыя працы. Усяго Нікіфароўскі выдаў каля 20 працаў па этнаграфіі, фальклору і гісторыі Віцебшчыны. Найбольшую каштоўнасць маюць «Нарысы прастанароднага жыцця-быцця ў Віцебскай Беларусі і апісанне прадметаў ужытку» (1895), «Нарысы Віцебскай Беларусі» (1892–1899), «Простанародныя прыметы і павер'і, забабонныя абрады і звычкі, легендарныя паданні аб асобах і мясцінах» (1897), «Простанародныя загадкі» (1898). Даследаванні Нікіфароўскага зафіксавалі побыт насельніцтва Віцебшчыны ў другой палове XIX ст. Адна з лепшых яго працаў – «Нарысы Віцебскай Беларусі» – складаецца з 4-х частак. Першая прысвечаная вывучэнню ежы, другая – адзення, трэцяя – жылля і гаспадарчых пабудоваў, чацвёртая – вытворчай дзейнасці сялянства. Так, краязнавец ахарактарызаваў 112 страваў з мукі, крупаў, гародніны, мяса, рыбы і садавіны, указаў час і парадак іх ўжывання. Кожная страва абазначаная мясцовымі назвамі. Нікіфароўскі заўважыў, што сяляне пачалі ўжываць гарадскія стравы: катлеты, пірагі, ласункі і піва. У гэтай працы ён

выдзеліў 10 групаў сярод сялянскага саслоя ў залежнасці ад эканамічнага становішча: кулак, сярэдняк, «жыхар туды і сюды, так сабе. Ні то, ні сё», «заборысты жыхар», які ідзе ў гару па шляху дабрабыту і інш. Асобны артыкул ён прысвяціў жабракам, ахарактарызаваў прафесійных і выпадковых жабракоў. Апісаў правядзенне вольнага часу, гульні дзятцы, моладзі і дарослых (звыш 60-і гульні), музычнае мастацтва.

У працы Нікіфароўскага «Старонкі з надаўняй гісторыі Віцебска» (1899) упершыню пададзеныя звесткі аб жыцці гарадскога насельніцтва.

Найбуйнейшым даследчыкам Віцебшчыны быў Аляксей Парфеневіч Сапуноў (1852–1924) – урадзенец м. Усвяты Віцебскай губерні, памешчык, настаўнік, архіварыус старажытных актавых кніг Віцебскай і Магілёўскай губерняў, сакратар Віцебскага губернскага статкамітэта, член Думы 3-га склікання ад партыі акцыярыстаў. Пасля рэвалюцыі быў на адміністрацыйнай і педагогічнай працы, стаўшы прафесарам, выкладаў у Віцебскім аддзяленні Маскоўскага археалагічнага інстытута. Сапуноў вельмі любіў свой край, Віцебск, і гэтыя пачуцці жылі тую незвычайную энергію, з якой ён вёў краязнаўчую працу. На аснове вялікіх архіўных пошукаў, вывучэння неапублікаваных і друкаваных крыніцаў апублікаваў шмат працаў, прысвечаных роднаму краю. На даследаванні і выданні ахвяраваў уласныя сродкі. Даследчык-самавук ахапіў усе перыяды віцебскай гісторыі, усе бакі жыцця. Найбуйнейшымі яго навуковымі працамі з'яўляюцца 3 тамы дакументаў па гісторыі краю «Віцебская старына» (планавалася 6 т.) і магнаграфіі «Двінзенец или Бори-

совы камни» (1890), «Река Западная Двина» (1893). Гэтыя і многія іншыя творы Сапунова не страцілі свайго значэння сёння. Навуковы даробак Аляксея Парфеневіча высока ацэнены прафесійнымі гісторыкамі, хаця яны раскрылі і метадалагічны недахоп яго працаў. Сучасныя віццябляне шануюць памяць выдатнага краязнаўца, а яго паслядоўнікі аб'ядналіся ў Віцебскі краязнаўчы фонд імя А.П. Сапунова.

Сучаснікам і таварышам Сапунова быў не менш апантаным краязнавец Еўдакім Раманавіч Раманаў (1855–1922). Ён нарадзіўся ў м. Беліца Гомельскага павета Магілёўскай губерні ў беднай сям'і, рана асіраваў. Экстэрнам здаўшы экзамен на званне настаўніка народнай школы, Раманаў усё жыццё займаўся самаадукацыяй. Атрымаўшы павышэнне па службе, працаваў інспектарам народных вучылішчаў Віцебскай, затым Гродзенскай і Магілёўскай губерняў. У перыяд 1897–1903 гг. быў рэдактарам неафіцыйнай часткі «Магілёўскіх губерnskіх ведамасцяў» і шмат зрабіў для публікацыі ў газеце краязнаўчых матэрыялаў. На жаль, з гэтай пасады быў беспадстаўна звольнены. На розных пасадах свой вольны час ён прысвячаў краязнаўству. Яго даследаванні былі звязаныя з Магілёўскай, Віцебскай, Гродзенскай, Мінскай губернямі. З пачатку педагогічнай дзейнасці ён вывучаў гісторыю, беларускую літаратуру і мову, захапіўся археалогіяй, этнаграфіяй і фальклорам. Ён праведзеныя шматлікія археалагічныя раскопкі на Магілёўшчыне і Віцебшчыне, на аснове якіх апублікаваныя артыкулы і падрыхтаваныя археалагічныя карты губерняў. Раманаў напісаў вялікую колькасць артыкулаў, якія адлюстроўвалі вынікі збіральніцтва, экспедыцыяў, раскопак і публікаваліся ў розных выданнях. У наш час у Эрмітажы, у Музеі антрапалогіі і этнаграфіі імя Пятра I АН Расіі захоўваецца звыш 2 000 прадметаў з яго археалагічных раскопак.

З сабраных даследчыкам матэрыялаў паўстаў адмысловы фальклорна-этнографічны «Беларускі зборнік», асобныя тамы якога змяшчалі песні, прымаўкі, загадкі (т. 1), міфалагічныя і бытавыя казкі (тт. 3 і 4), замовы, духоўныя вершы, тэксты батлеечнага дзейства

(т. 5) і інш. Гэта было надзвычай шырокае вывучэнне побыту, матэрыяльнай і духоўнай культуры беларускага народа XIX – пачатку XX ст. Грунтоўныя выданні «Матэрыялы по этнографии Гродненской губернии» (189) і «Матэрыялы по исторической топографии Витебской губернии. Уезд Велижский» (1898) увайшлі ў лік лепшых беларускіх краязнаўчых кніг. Выдаў тры выпускі зборніка «Могилёвской старины» (1900–1903), дзе змясціў краязнаўчыя артыкулы, гістарычныя дакументы, рассяяныя па нумарах «Могилёвских губернских ведомостей». Сярод іх «Баркулабаўскі летапіс», «Падарожныя запіскі стольніка П.А. Талстога аб Магілёўскай губерні», «Апісанне Крычаўскага графства 1786 г. А. Меера», шэраг працаў магілёўскага краязнаўцы П. Гаручкі, самога Раманава і інш. Некаторы час

Раманаў працаваў над зборам моўнага матэрыялу на Магілёўшчыне, імкнуўся дапоўніць слоўнік І. Насовіча. Няўрымслівы даследчык арганізаваў тры царкоўна-археалагічныя музеі, імкнуўся аб'яднаць краязнаўцаў для сумеснай працы, выступіўшы ініцыятарам стварэння грамадскіх краязнаўчых арганізацыяў. На жаль, адсутнасць дыплама аб вышэйшай адукацыі, слабае здароўе стварылі ў жыцці гэтага таленавітага даследчыка і арганізатара краязнаўчага руху многа цяжкасцяў і бедаў. Краязнаўчага спадчына Е. Раманава захавала сваё навуковае значэнне.

Сярод краязнаўцаў гэтага перыяду адметнае месца займалі выдатныя збіральнікі старажытнасцяў, якімі былі Э. Гутэн-Чапскі і А. Ельскі.

Валянціна САЙТАВА

(Працяг будзе)

У тэатры «Зьніч»

8 красавіка для маленькіх глядачоў на сцэне разыграюць лялечныя мнаспектакль «Граф Глінскі-Папялінскі». Выканаўца – Вячаслаў Шакалідо.

Увечары глядачоў запрасяць на мнаспектакль «Нобіль – Барвяны Уладар» паводле аповесці «Сівая легенда» Уладзіміра Караткевіча. Выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шалестаў.

9 красавіка на сцэне філасофская казка «Маленькі анёлак» паводле вершаў Кармэн Барнос дэ Гаштольд. Выканаўца – Раіса Астрадавінава.

Увечары – мнаспектакль «Красёны жыцця» паводле паэмы «Новая зямля» Якуба Коласа. Выканаўца – Алесь Кашпераў.

10 красавіка ўвазе глядачоў прапануюць драматычны мнаспектакль «Абранніца» паводле «Маленькіх трагедыяў» Аляксандра Пушкіна ў перакладзе Рыгора Барадуліна. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева.

11 красавіка маленькіх глядачоў запрашаюць на «Вясёлы карусэлю». Выканаўца – заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава, музычнае суправаджэнне Дар'і Неўмяржыцкай (цымбалы).

Увечары – паэтычны мнаспектакль «Не праклінай, што я люблю» паводле вершаванага рамана «Родныя дзеці» Ніла Глевіча. Выканаўца – Мікалай Лявончык, музычнае суправаджэнне – Дар'я Неўмяржыцкая (цымбалы).

15 красавіка ўвазе маленькіх глядачоў прапануюць мнаспектакль «Мой Маленькі прынц» паводле Антуана дэ Сэнт-Экзюперы і вершаў П'ера Беранжэ ў перакладзе Ніны Мацяш. Выканаўца – Раіса Астрадавінава.

Увечары на сцэне мнаспектакль «Нобіль – Барвяны Уладар» паводле аповесці «Сівая легенда» Уладзіміра Караткевіча. Выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Уладзімір Шалестаў.

16 красавіка – музычна-паэтычны спектакль «У краіне светлай...» паводле твораў Максіма Багдановіча. Выканаўца – Вячаслаў Статкевіч, музычнае суправаджэнне Сяргея Сарокіна (гітара).

Спектаклі праходзяць у Тэатральнай зале культурнага цэнтара касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастановаўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, вечаровыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне (017) 331-75-53.

«З’явіўся Кастусь Каліноўскі!»

Да 175-годдзя з дня нараджэння нацыянальнага героя Беларусі Кастуса Каліноўскага і да 150-годдзя пачатку паўстання пад яго кіраўніцтвам

Уздоўж

6. Ігнат Прозвішча, пад якім хаваўся ад царскіх жандараў К. Каліноўскі ў віленскіх Святаянскіх мурах. 7. «... з-пад шыбеніцы». Запавет, які перадаў беларускаму народу К. Каліноўскі з царскага астрога. 8. Белавежская Месца, дзе знаходзіўся цэнтр паўстанцаў Гродзенскай губерні. 9. «Варты лепшага ў свеце каханна, // ... скончыўшы мужны палёт, // Русы хлопец золкім святаннем // На высокі ўзышоў эшафот». З верша У. Караткевіча «Нявесце Каліноўскага». 10. «Мужыцкая ...». Першая ў гісторыі Беларусі газета на беларускай мове, якую выдаваў К. Каліноўскі разам з паплечнікамі В. Урублеўскім, Ф. Ражанскім, С. Сангіным. 12. Імклівы напад: яго здзейснілі паўстанцы ў бітве пад Мілавідамі (былы Слонімскі павет) і атрымалі перамогу над царскім войскам. 13. Ільдафонс Прозвішча паплечніка К. Каліноўскага, які

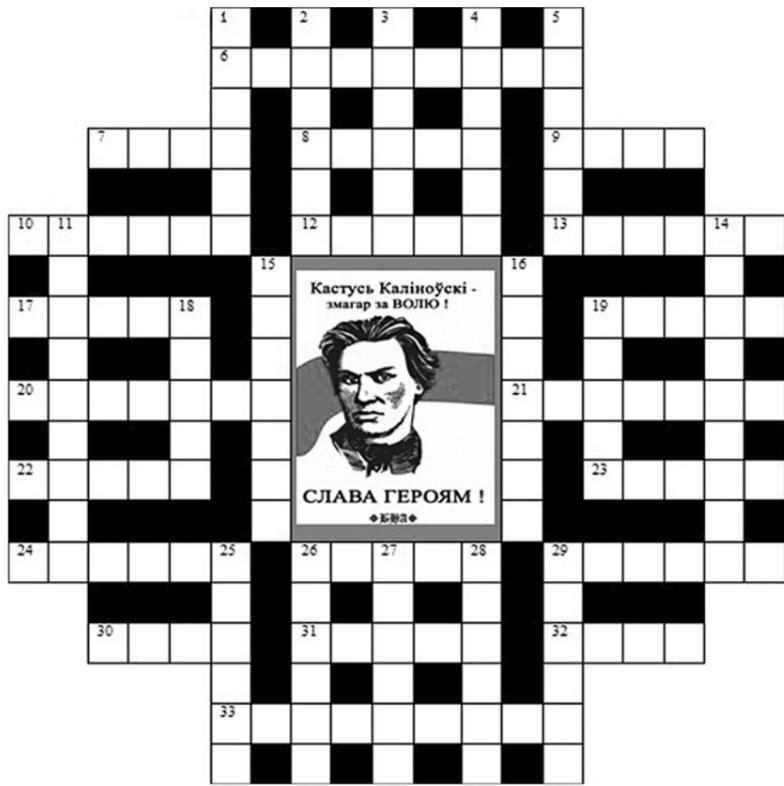
ўзначальваў атрад паўстанцаў на Быхаўшчыне. 17. Марыля Прозвішча нявесты К. Каліноўскага, якой ён прысвяціў напісаны за кратамі верш «Марыська чарнаброва, галубка мая!» 19. Вось вам хамут і дуга, а я вам больш не ... (прык.). 20. Бліжэй кашуля, чым ... (прык.). 21. Выдатны чалавек, які праславіў сваім талентам навуку, культуру (перан., высок.). 22. «Гукнуў усёй краіне Кастусь: // «Даволі! Народ мы, не ..., // Паўстань за сябе, Беларусь!» З верша «Кастусь Каліноўскі» гісторыка, паэта М. Ермаловіча. 23. Рака, апетая Янкам Купалам. 24. Тое, што і барацьбіт; ім быў нацыянальны герой нашай краіны К. Каліноўскі. 26. Рама або шафка для абразоў. 29. Ганебная мянушка, якую даў душыцелю паўстання Мураўёву-вешальніку ў рамане «Пралог» вялікі рускі крытык, пісьменнік-дэмакрат М. Чарнышэўскі. 30. «Не народ для ўрада, а ... для народа». Крылатае выслоўе К. Каліноўскага, якое зладзённае і ў наш час. 31. Горад на Гродзеншчыне, у якім імя К. Каліноўскага носіць адна з галоўных вуліцаў. 32. «Толькі ... ў Яські з-пад Вільні // Палымяных завостраных слоў». З верша «Кастусь Каліноўскі» Л. Геніюш. 33. Клас сялянаў; у ім бачыў К. Каліноўскі галоўную рэвалюцыйную сілу.

скага, якое зладзённае і ў наш час. 31. Горад на Гродзеншчыне, у якім імя К. Каліноўскага носіць адна з галоўных вуліцаў. 32. «Толькі ... ў Яські з-пад Вільні // Палымяных завостраных слоў». З верша «Кастусь Каліноўскі» Л. Геніюш. 33. Клас сялянаў; у ім бачыў К. Каліноўскі галоўную рэвалюцыйную сілу.

Упоперак

1. Невялікага памеру сялянская верхняя вопратка з саматканага сукна. 2. Тое, што і варыўня. 3. Эліза Польская пісьменніца; у час паўстання 1863–1864 гадоў пад кіраўніцтвам К. Каліноўскага была сувязной партызанскага атрада, дапамагала паўстанцам медыкаментамі, харчаваннем. 4. Рака ў Сібіры. 5. Вялікі стог сена, саломы. 11. Настрой думак, светаадчуванне, прасякнутае ідэалізацыяй рэчаіснасці. 14. «На Беларусі // Па вёсках ідуць ... – // З’явіўся Кастусь Каліноўскі!» З балады «Кастусь Каліноўскі» П. Броўкі. 15. Характэрны гратэскны персанаж публіцыстыкі К. Каліноўскага. 16. Раённы цэнтр на Гродзеншчыне, дзе вучыўся ў гімназіі К. Каліноўскі і дзе знаходзіцца яму помнік, адзіны ў Беларусі. 18. Месца, куды змяшчаюць зняволеных. 19. Прыйдзе і на нашу вуліцу ... (прык.). 25. Спецыяліст па перадачы і прыёме паведамленняў па радыё. 26. ... Марцінкевіч. Імя беларускай піяністкі, кампазітара, дачкі В. Дуніна-Марцінкевіча, актыўнай удзельніцы рэвалюцыйнага руху на Беларусі ў 1860 гады. 27. «... пасярод вясны». Раман А. Мальдзіса, у якім паказаная асоба К. Каліноўскага напярэдадні паўстання. 28. Лічба. 29. этнограф, мадэльер. Адна з галоўных прафесіяў Альфрэда Ромера, які прымаў актыўны ўдзел у паўстанні.

Склаў
Лявон ЦЕЛЕШ

Мікрахвалевае печка

Цэнтральны раённы аддзел па надзвычайных сітуацыях рэгулярна звяртаецца да жыхароў горада і раёна з просьбамі і рэкамендацыямі ў вобласці бяспечнай жыццядзейнасці. Асобнае месца ў прафілактычнай працы займае аналіз пажараў і ўзгаранняў з прычыны няправільнага карыстання электрапрыбораў. А ўсё, што знаходзіцца пад напружаннем, патэнцыйна можа загарэцца.

Пры няўважлівым выкарыстанні прычыннай пажару можа стаць любы электрапрыбор, ужо не кажучы пра сапсаваны. Напрыклад, звычайная мікрахвалевае печка элементарна можа стаць небяспечнай пры няправільным выкарыстанні. Таму выконвайце наступныя правілы:

- калі вы набылі мікрахвалеваю печку, абавязкова прачытайце інструкцыю па яе эксплуатацыі;
- ніколі не спрабуйце награвач у ёй прадметы, што для гэтага не прызначаны, а так-

сама прадукты ва ўпакоўцы, калі толькі на іх не пазначаная такая магчымасць;

- выкарыстоўвайце посуд, спецыяльна прызначаны для мікрахвалевай печкі;
- перад тым, як дастаць блюда, надзеўце пальчаткі;

– будзьце ўважлівымі, награвачы вадкасці, бо суп, напрыклад, у ёй можа стаць не цёплым, а гарачым.

Не дазваляйце дзецям карыстацца мікрахвалевай печкай, а калі дзіця самастойнае і ўмее карыстацца печкай, памятайце, што яго рост мусіць быць вышэйшым за ўзровень дзверцаў.

Калі вы раптам заўважылі іскры ці дым у печцы, тэрмінова выключыце яе і не адчыняйце дзверцы, пакуль не ўпэўніцеся, што ўнутры няма полымя.

Вольга ЦЫНКЕВІЧ,
інспектар ЦРАНС
г. Мінска

Зміцер ХАЦЕНЧЫК

(Працяг. Пачатак у №12)

У студзені 1863 г. прызначаны ваенным кіраўніком роднага Вілейскага павета. Шырока прапагандаваў сярод насельніцтва праграмныя дакументы паўстання. Паводле ўспамінаў удзельніка тых падзеяў на Міншчыне В. Кошчыца, паўстанцкая арганізацыя ў Вілейскім павеце дзякуючы Козелу стаяла на самым высокім узроўні, прынамсі, праца тут была наладжаная лепш, чым у большасці паветаў Мінскай губерні. На пачатку мая 1863 г. згуртаваў і ўзначаліў паўстанцкі атрад, дзе было 200–250 чалавек. 28 мая 1863 г. загінуў у бітве з царскімі войскамі каля вёскі Уладыкі. Разам з ім палегла большая частка яго атрада. Паўстанцкая публіцыстыка ставіла В. Козела ў адзін шэраг з кіраўніком лідскіх паўстанцаў Людвікам Нарбутам і называла «Літоўскім Леанідам» (па аналогіі са спартанскім царом, знакамітым героем Фермапіл). Пахаваны В. Козел-Паклеўскі ў брацкай магіле каля вёскі Уладыкі разам з іншымі паўстанцамі, загінулымі ў тым баі. Але існуюць звесткі, што яго бацька Ян Козел употай перапахававу цела Вінцэнта і яго малодшага брата Міхала, таксама загінулага пад Уладыкамі, у родным Сэрвачы пад касцёлам, каб не знайшлі расійскія ўлады. Касцёл той у пачатку 1950-х разабралі і перавезлі ў вёску Давыдкі пад клуб. Цяпер на месцы колішняга касцёла ў Сэрвачы знаходзіцца невялічкі пагорак, а на ім металічны крыж. Гэта і ёсць месца пахавання камандзіра вілейскіх паўстанцаў. Ён загінуў, але да гэтага часу з пакалення ў пакаленне перадаюцца яго апошнія словы: «Не мы, дык нашыя косці здабудуць вольнасць».

Юзаф Козел-Паклеўскі (1845–1915) пасля задушэння паўстання быў сасланы жаўнерам у Омск. Дзякуючы сувязям сваяка Альфонса Фаміча Козел-Паклеўскага накіраваны адбываць пакаранне на яго Таліцкі вінакурны завод.

З 1890 г. ён ужо кіраўнік канторы Таліцкіх заводаў, у паўнаважаны па справах гандлёвага дома «Нашчадкі А.Ф. Козел-Паклеўскага». Займаў шэраг пасадаў у Пермскай губерні. Ахвяраваў шмат грошай на мэты развіцця адукацыі і медыцыны Урала. Быў жанаты з Юліяй Паўлаўнай Козел-Паклеўскай (з 1883 г.), дачкою Паўла Козел-Паклеўскага, уладальніка маёнтка Дзекшне Вількамірскага павета, удзельніка паўстання 1863 г., ад якой меў трох сыноў: Тадэвуша, Вінцэнта і Юзафа. Памёр 31.01.1915 г. у Таліцы Камышлоўскага павета Пермскай губерні, дзе і пахаваны. Пасля яго смерці жонка Юлія разам з сынамі вяртаецца ў Вялікі Сэрвач і дзеліць спадчыну мужа паміж нашчадкамі.

Старэйшы сын Юзаф атрымаў Вялікі Сэрвач, Вінцэнт – толькі што пабудаванае Людвінава з закладзенай у ім фермай серабрыстых ліс, а малодшы Тадэвуш атрымаў Кастыкі, дзе быў вадзяны млын. З трох братоў сваёй смерцю памёр толькі старэйшы Юзаф, у якога было пяцёра дзяцей: Эльжбета, Ізабэла, Юлія, Тадэвуш і Міхал, якія цяпер жывуць у Польшчы. Сярэдні брат Вінцэнт быў расстраляны НКУсаўцамі ў 1940 г. у лагеры польскіх ваеннапалонных у Казельску. Малодшы з братоў Тадэвуш расстраляны немцамі ў 1942 г. за сувязь з Арміяй Краёвай.

Зянон Козел-Паклеўскі (1842–1878). У 1863 г. вучыўся ў Віленскай гімназіі. За рэвалюцыйную агітацыю сярод вучняў у лютым 1863 г. быў сасланы на 3 гады ў Арэнбургскі асобны корпус простым салдатам.

Міхал Козел-Паклеўскі (1847–1863) – малодшы з братоў Козел-Паклеўскіх, удзельнік паўстання 1863 г. Загінуў у барацьбе з царскімі войскамі каля вёскі Уладыкі разам з братам Вінцэнтам. Перапахаваны бацькам у родным Сэрвачы пад алтаром касцёла.

(Працяг на стар. 8)

Юзаф Козел-Паклеўскі

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

Цяпер зразумела, адкуль у Сэрвачы з'явіліся браты-паўстанцы і хто былі іх продкі. А цяпер паспрабуем уявіць сабе, як выглядаў Вялікі Сэрвач у часы паўстання. Дапаможа ў гэтым усё тое ж апісанне маёнтка, складзенае расійскімі ўладамі ў 1863 г., і старыя фотаздымкі.

Па-першае – сядзібны дом альбо, як тады казалі, «палац» – вось як яго апісвае царскі службовец: «Жилой господский каменный двухэтажный дом, длиною 8,5, шириной 12,5 сажени. При сем доме по обеим сторонам от фронту два каменных флигеля – длиною 6. 1/4 шириной 2. 1/4 сажени, покрыт гонтом. В доме семь и в флигелях комнат 14, больших окон с железными крючками 30, печей изразцовых больших с вьюшками и дверцами железными 9, дверей на железных крюках с железными ручками и ключами 28; в доме сем пол деревянный во всех комнатах, исключая двух больших зал, где пол паркетный. В фундаментах сего дому устроено погреб с 6-ю отсеками. Дом сей прочный».

Гэты дом быў пабудаваны ў другой палове 1830-х, таму на фотаздымку яму прыблізна 100 гадоў. Але, напэўна, акрамя даху (ён быў пакрыты гонтай, а на фота – бляхай) нічога не змянілася. Такім яго бачылі і браты Козел-Паклеўскія.

Акрамя дома ў маёнтку было яшчэ шмат гаспадарчых пабудоваў, але апісанне іх зойме шмат месца. Яшчэ адным аб'ектам, які мае дачыненне да падзеяў паўстання, з'яўляецца касцёл у Сэрвачы, бо ў ім, як апавядаюць паданні, былі пахаваныя два браты Козел-Паклеўскія, якія загінулі пад Уладыкамі. Фундатарам касцёла ў 1852 г. быў бацька паўстанцаў Ян Напалеон. У 1950-х гг. касцёл разабралі і перавезлі пад клуб у в. Давыдкі.

Да нашых дзён захаваўся будынак капліцы-пахавальні роду Козел-Паклеўскіх на мясцовых могілках. Гэта цаглянае,

атынкаванае, простакутнае збудаванне ў стылі класіцызму, пад двухсхільным дахам. Пахавальня знаходзіцца пад капліцай. У алтары змешчаны абраз «Пан Езус каля слупа бічаваны». Капліца належыць да Касцяневіцкай парафіі, і ў ёй адбываюцца набажэнствы. Яна з'яўляецца помнікам архітэктуры XIX ст.

Цікава, што Козелы нейкім чынам усё ж такі не страцілі свой

Капліца-пахавальня роду Козел-Паклеўскіх

маёнтак у 1863 г. Магчыма, што быў і хабар, бо ў апісанні маёнтка гаворыцца: «Денежных капиталов, золотых, серебряных вещей не найдено». Хаця там жа напісана: «В имении Сервеч оборочные статьи: именно Корчма при почтовой дороге состоящим ныне в арендном содержании до 1864 года у крестьянина имения Сервеч Иосифа Де...лы по договору с помещиком Козеллом заключённому, из платных выгод дохода 200 рублей».

Фруктовый сад, в котором находятся фруктовых деревьев: яблоневых больших приносящих плоды 34, яблоневых малых деревьев 52 и груш небольших деревьев 42. Деревьев слив небольших 186, малых 54 дерева.

Рыболовство на реке Сервеч помещиком Козеллом не отдавалась по поводу ничтожного полова рыб, которую ловили только на кухню во двор имения Сервеч, но если отдавать в аренду, то может выручить примерно 15 рублей.

Долгов обременяющих имение Сервеч по указанию владельца Ивана Козелла не числится».

Ведомость с посевов на землях имения Сервеч составлена 12 июля 1863 года

	Десятин
Ржи	35
Пшеницы озимой	1
Пшеницы яровой	4
Овса	15
Гороху	7
Картофели	2
Конопель	1/2
Льну	2/3

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Красавік

10 – Янпольскі Борух Залманавіч (1898–1975), беларускі акцёр, заслужаны артыст Беларусі – 115 гадоў з дня нараджэння.

12 – Калодзіч Канстанцін Канстанцінавіч (1953, Пінск), мастак – 60 гадоў з дня нараджэння.

18 – Галавач Платон Раманавіч (1903, Бабруйскі р-н – 1937), пісьменнік, грамадскі і дзяржаўны дзеяч – 110 гадоў з дня нараджэння.

18 – Ждановіч Антон Паўлавіч (1898–1973), беларускі акцёр – 115 гадоў з дня нараджэння.

19 – Гарбацэвіч Васіль Савіч (1893, Пухавіцкі р-н – 1985), драматург, педагог, заслужаны настаўнік Беларусі – 120 гадоў з дня нараджэння.

21 – Аляхновіч Мікалай Мікалаевіч (1903–1959), беларускі літаратурны крытык – 110 гадоў з дня нараджэння.

21 – Каліноўскі Віктар Отан Сямёнавіч (1833, Гродзенскі пав. – 1862), гісторык, архео-

граф, бібліяфіл, удзельнік нацыянальна-вызваленчага руху 1860-х гг. – 180 гадоў з дня нараджэння.

23 – Паслядовіч Аляксандра Ануфрыеўна (1918–1988), беларускі графік, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 95 гадоў з дня нараджэння.

23 – Рэлес Рыгор (Гірша) Львовіч (1913–2004), беларускі пісьменнік – 100 гадоў з дня нараджэння.

24 – Пташыцкі Станіслаў Львовіч (1853–1933), гісторык, архівіст, даследчык помнікаў старажытнага пісьменства – 160 гадоў з дня нараджэння.

26 – Арлоўскі Яўстафій Філарэтавіч (1863–1913), гісторык, краязнаўца, педагог – 150 гадоў з дня нараджэння.

29 – Дыбоўскі Бенядзікт Янавіч (1833–1930), заолаг, прыродазнаўца, урач – 180 гадоў з дня нараджэння.

Жарт тыдня ад Каласка і Калінкі

Люба, муж у якой даішнік,
бярэ грошы ў доўг у суседкі:
– Пазыч дваццаць тысяч,
калінка. Мой заўтра на-
свішча, я табе і варну.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

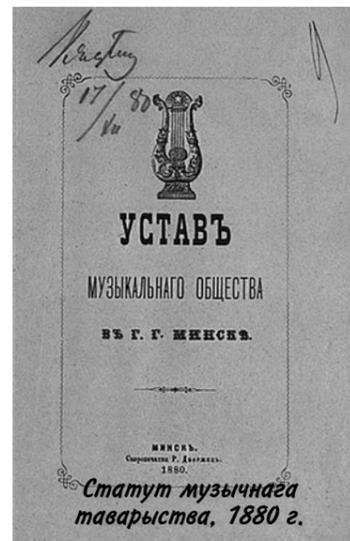
МІНСКАЕ МУЗЫКА-ЛІТАРАТУРНАЕ ТАВАРЫСТВА – існавала ў 1-й пал. 1880-х гг. Аб'ядноўвала аматараў музыкі і літаратуры. Статут прадугледжваў адкрыццё музычных школ, падтрымку здольных кампазітараў і выканаўцаў, выдзяленне стypендыяў таленавітым бедным навучэнцам. Таварыства мела літаратурную, харавую, аркестравую і драматычную секцыі. Наладжваліся канцэнтры сімфанічнай музыкі. Дзейнасць

асвятлялася ў «Минских губернских ведомостях», у польскім перыядычным друку («Echo Muzyczne»).

МІНСКАЕ ТАВАРЫСТВА АМАТАРАЎ ПРЫГОЖЫХ МАСТАЦТВАЎ – грамадская культурна-асветная арганізацыя. Існавала з 1898 па 1906 гг. Створанае мясцовымі інтэлігентамі, налічвала 650 сяброў (на 1906 г.). мела літаратурную, драматычную, музычную і мастакоўскую секцыі. Зрабіла значны ўплыў у прапаган-

Будынак на рагу Падгорнай вуліцы і Захар'еўскага завулка, дзе размяшчалася Мінскае таварыства аматараў прыгожых мастацтваў. Пач. XX ст.

Статут музычнага таварыства, 1880 г.

ду эстэтычных ведаў, абуджэнне і развіццё самадзейнай творчай ініцыятывы шырокіх слаёў гараджанаў. На дыскусіі па палітычных пытаннях, лекцыі збіраліся да 1 000 чалавек; часам перарасталі ў антыўрадавья выступленні. Прыбыткі ад спектакляў ішлі на друкаванне і распаўсюджванне пракламацый, арганізацыю і падтрымку студэнцкіх і рабочых забастовак. Таварыства было забароненае ўладамі, многія ўдзельнікі – арыштаваныя.